

Kubrick, Clarke & Ligeti: Una odissea d'homenatges

Jordi Vidal Reynés

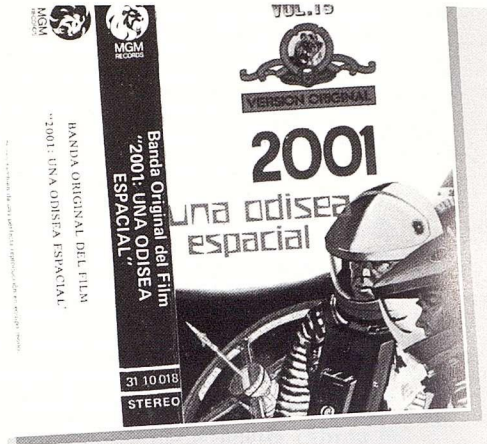
No hi ha cap dubte que estam a l'any més oportú per retre homenatge a aquests tres monstres de la cultura contemporània. L'any 2001 serà, sense dubte, l'any de 2001, una odissea a l'espai.

I podem començar, per què no?, per Homer, creador de l'epopeia d'Odisseu, l'Ulisses d'Ítaca, que segles més tard revisava el gran Joyce. Precissament aques-

tard esdevindrà novel·la² i creen una obra mestra del cinema. La pel·lícula (MGM, de l'any 1968), ha estat considerada sempre com la millor dintre del gènere de la ciència ficció. Fou protagonitzada per Keir Dullea³ (Bowman), Gary Lookwood (Poole), William Sylvester⁴ (Dr. Floyd), Daniel Richter (Moon-watcher) i la veu de la rebel HAL 9000, Douglas Rain, que arriba a interpretar la cançó *Daisy*, just quan ha de ser desconnectada.

Si bé Kubrick havia pensat en Carl Orff, la banda sonora fou encarregada en un principi a Alex North, que ja havia musicat "Spartacus" (1960), però a la fi es decidí per autors dels anomenats "clàssics", en concret de Richard Strauss (la cèlebre obertura d'*Also sprach Zarathustra*), Johann Strauss (*El Danubi Blau*), Khachaturian

(*Gayaneh*) i, com no, Ligeti, objecte d'un estudi una mica més ample dins aquest article⁵. El més curiós és que Alex North obria el film amb una fanfàrria molt semblant a la de Strauss, si bé amb clares influències de Rozsa⁶. La primera part de la pel·lícula, *l'alba de la humanitat*, resta sense música, llevat de l'aparició del monòlit i del descobriment, per part de Moonwatcher, de les primeres armes. Molt cèlebre fou la utilització dels vals del Danubi Blau per il·lustrar un viatge per l'espai. Durant la travessia cap a Júpiter escoltam el ballet *Gayaneh*. Quant a György Ligeti, aquest compositor va néixer l'any 1923 a Transilvània, de llengua materna hongaresa i d'as-

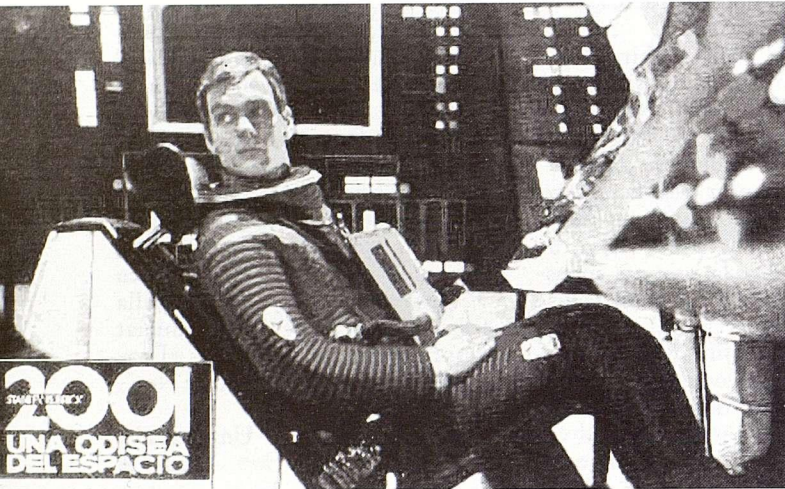
pendència jueva. Després d'estudiar música a Kolozsvár i Budapest s'instal·là a Viena l'any 1956 i es posà en contacte amb la l'avantguarda europea. Actualment viu a Hamburg⁷.

Kubrick aprofità tres de les seves obres per a 2001: fragments del *Requiem*, escrit per a soprano, mezzo, dos cors i orquestra (1963-1965) en versió de la Orquestra de la Ràdio de Baviera dirigida per Francis Travis; *Lux aeterna*, un canon a 16 veus que data de l'any 1966 i que hi interpretà l'*Schola Cantorum de Stuttgart* dirigida per Clytus Goffwald; *Atmospheres*, de l'any 1961, de gran complexitat cromàtica i farcida d'intervals de segona, que interpreta l'Orquestra de Sudwestfunk dirigida per Ernest Bour⁸.

Les escenes amb música de Ligeti són les que ens traslladen a allò més desconegut: el *Requiem* esdevé el leitmotiv de la roca; *Lux Aeterna* ens convida a passejar per la superfície de la Lluna fins que arribam a Clavius; *Atmospheres* acompanya Dave Bowman cap a la *porta de les estrelles*.

Altres pel·lícules amb música de Ligeti són "The shining" (1980) i "Eyes wide shut" (1999), del mateix Kubrick, i el seu concert per a violoncel i orquestra s'ona a "Heat" (1995), de Michael Mann.

I per acabar, dues puntualitzacions: el grup Pink Floyd mai va ser convidat a musicar 2001, com han cregut alguns; en tot cas va ser temptejat (sense èxit) per a aportar fragments del seu àlbum *Atom Heart Mother* a "A clocwork orange" (1971); per una altra part, la cançó "Space oddity" de David Bowie no té res a veure amb "Space odyssey". ■

ta parauleta de què tant en sentirem parlar aquest 2001 ve del grec "odios", camí.

El realitzador americà Stanley Kubrick (1928-1999) llegeix "The Sentinel", un relat breu que Arthur C. Clarke havia escrit el 1948¹, i de tot d'una decideix fer una pel·lícula en què qualque cosa es posa en marxa quan cau. Per exemple, un monòlit que emet un senyal cap a Júpiter just quan aquells simis de fa quatre mil·lions d'anys han estat capaços d'arribar a la Lluna. És part del llarg anar de la raça humana i el desig de trobar allò que se cerca: qui és o com és Déu. Amb aquest argument, el director de cinema i l'escriptor enllesteixen el guió de "2001, a space odyssey", que més

¹ "El centinela" ha estat editat (en castellà) per Plaza & Janés i Contisa. Arthur Charles Clarke va néixer el 1917 a Somerset i fa trenta anys que viu a Sri Lanka.

² "2001, una odissea espacial" ho ha estat per Plaza & Janés, Salvat (col·lecció RTV) i Orbis. Publicada en català per l'editorial Proa.

³ Nascut a Cleveland el 1936 i actor de televisió. Participà a la sèrie "Brave New World" (1984).

⁴ Sylvester (1922-1995) va protagonitzar, per exemple, "Hindenburg" (1975).

⁵ La banda sonora fou editada per MGM Records. Darrerament han aparegut noves versions amb material nou i diàlegs de la computadora HAL 9000.

⁶ El 1993 s'edità el CD sota el títol "Alex North's 2001".

⁷ J.C. Olite, György Ligeti. "Ritmo" 726 (2000), p. 108-109.

⁸ Discografia recomanada de Ligeti, pel que fa a aquestes obres, "Obras corales a capella", "Obras corales", ambdues editades per Ligeti-Sony; "Musica Ricercata", editada per Ligeti-Wergo.